

Diplomitöö
473580

*Arvestan diplomitööna
Meenimistusega.*

*Tah,
31/III 43*

Harald T e d e r,

S i stud. jur.

A. V.

TARTU ÜLISKOOL
ÕPILASTE AJAKIRI

29 märts 43
307

A.A.
47879

ALISTUSKORRA DELIKTE

sõjaväe kriminaalseadustikus

(diplomitöö)

T a r t u,

1943

I

S i s u k o r d.

I	§ 1	Sõjaväedistsipliin. Mõiste ja vajadus.....	1
	§ 2	Sõjaväeline süütegu. Mõiste ja analüüs.....	3
	§ 3	Alistuskorra rikkeid.....	5
	a)	Subjekt.....	6
	b)	Objekt.....	8
	c)	Tegu ja süü.....	11
II	§ 4	Üksikuid alistuskorradelikte.....	15
	a)	Käskude ja juhiste mittetäitmine.....	15
	b)	Vastuhakkamine.....	18
	c)	Lugupidamatuse avaldamine ja teotamine.....	24
	d)	Isikuvastane vägivald ülema ja vanema kal- lal.....	31
	e)	Kehavigastuste teostamine.....	32
	f)	Ülema tapmine.....	37
	g)	Kahevõitlus.....	39

II

Kasutatud kirjanduse loetelu

1. Kriminaalseadustik, (KrS) RT 1934, 82, 688
2. K. Saarmann ja K. Matto, kriminaalseadustiku kommenteeritud väljaanne, Tallinn, 1937
3. Sõjaväe kriminaalseadustik, Seaduste kogu, IV köide, Riigikaitse
4. Ida maa-ala Riigikomissariaadis maaomaste kriminaalõiguse eeskirjade Saksa kriminaalõigusega kohandamise esimene määrus (Kr.Õ.m.) Amtsblatt nr.51 - 1942
5. A. Piip, Rahvusvahelise õiguse süsteem, Tartu, 1927
6. Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, 1941
7. Eberhard Schmidt, Militärstrafrecht, Berlin 1936
8. Eduard Kohlrausch, Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen u. Erläuterungen, Berlin, 1938
9. N. Tagantsev, Ugolovnoe uloženie, Riga 1922

Allikate järjekord!

§ 1. Sõjaväedistsipliin. Mõiste ja vajadus.

Et saavutada mitmesuguseid sihte, koonduvad inimesed ühiskondlikesse kujundeisse. Kõik need kujundid eeldavad kindla korra olelut, mis reguleerib isikutevahelisi suhtlemisi. Ka riik on ühiskondlike koondisi. Ta erineb teistest ühiskondlikest kujundeist kindla ning permanentse sundkorra tõttu. Riigi suuri ülesandeid on kaitseda end nii väliste kui ka seesmiste kallalekippumiste vastu. Selleks tarbeks on loodud eriline organisatsioon sõjaväe näol. Sõjaväe all mõeldakse isikuid, kes kannavad erivormi ning alluvad sõjapidamisnormidele.¹

Kindel kord peab esinema igas ühiskondlikus koondises. Briti aga on vajalik kindel kord sõjaväes. Sõjavägi saab omi ülesandeid täita vaid siis, kui korraldusi ning käske täidetakse täpselt. Vähingi korratus võib põhjustada raskeid järeltõusid. Seetõttu on range korra

1. Vrd. ka A. Piip, Rahvusvahelise õiguse süsteem, Tartu, 1927, lk. 155 jj.

olelus sõjaväes paratamatu. Eriolundi sõjaväes moodustab veel ka see seik, et käskude ja korralduste täitmine on väga paljudel juhtudel eluohtlik. Kõik see võib luua olundeid, kus kaldutakse kõrvale käskude täitmisest ega peeta kinni korrast. Korra ning käsu täitmist on võimalik saavutada vaid distsipliini kaudu. Ükski sõjavägi poleks suuteline omi ülesandeid täitma distsipliini puududes. Distsipliini kaudu saavutatakse sõjaväe võitlusvõime.² 1872.a. tähendas Moltke, et distsipliin on sõjaväe hing ning jõud. Häa distsipliin loob võitlusvõimsa sõjaväe. Distsipliini süvendamine on seega suuri ülesandeid sõjaväe kasvatamisel.

Kuna distsipliin on sõjaväes olulise tähtsusega, siis tuleb teda kasvatada ning süvendada väga mitmel viisil. Distsipliini süvendamisel on oluline tähtsus

2. Vt. ka Dr. Eberhard Schmidt, Militärstrafrecht, Berlin, 1936, lk. 1.

karistusel. Karistuseta osutuks võimatuks distsipliini saavutamine, kuna puuduks jõud, mis sunniks käsklusi ja korraldusi täitma. Kuid siinjuures ei tule sugugi mõelda, et distsipliin oleks saavutatav vaid karistuse kaudu.³ Karistus on vaid sundvahend distsipliini pidamiseks.

§ 2. Sõjaväeline süütegu. Mõiste ja analüüs.

Süüteo all mõeldakse isiku käitumist, mis karistuse ähvardusel on keelatud.⁴ Süüteoga rikutakse kellegi õigusvarasid. Need õigusvarad võivad olla väga mitmesugused. Õigusvaraks ehk õigushuviks võivad osutada inimese elu, tervis, vara, avalik kord jne. Sõjaväe karistuse ülesandeks on distsipliini hoidmine ja saavutamine. Seega on sõjaväe süütegude puhul õigushuviks distsipliin. Muidugi ei tule mõelda, et sõjaväe karistuseseadus ei hõlma muid õigusvarasid. Distsipliin aga

3. Vt. ka Schmidt, op. cit. lk.2

4. Kriminaalseadustik § 1, Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich § 2.

on aluslik õigusvara, mille ründeid kaitseb sõjaväe karistusseadus.

Kuna sõjaväe karistusseaduse ülesandeks on päämiselt distsipliini kaitse, seepärast evib ka sõjaväeline süütegu eriilmet.⁵ Sõjaväelist kuritegu tuleb kohelda erideliktina. Eridelikti loomus esineb eelkõige selles, et ta on suunatud distsipliini ründele. Edasi saab sõjaväeline delikt esineda vaid seaduses otse loendatud isikute vahel.⁶ Üldiselt aga peab sõjaväelinegi delikt sisaldama kõiki neid elemente, mis on omased igale kuriteole, nagu: vastutusvõime, tahe, käitumine, tagajärg jne.⁷ Muidugi võivad need elemendid esineda isesugusel viisil, kuid üldiselt aga peavad nad ikka eksisteerima.

Kodanline karistusseadus taotleb eelkõige spetsiaalpreventiivset sihti. Sõjaväelisel karistusel aga

5. Vrd. ka Schmidt, op. cit. lk.36

6. Sõjaväe Kriminaalseadustik (SKrS) § 5 (RT 1937,15, 116)

7. Schmidt, op. cit. lk 2, SKrS § 1

on täita generaalpreventiivsed ülesanded.⁸ Seetõttu täidetaksegi sageli sõjaväelisi karistusi avalikult.

Ülalkäsitletust ilmneb, et sõjaväeline delikt peab üldiselt evima delikti põhielemente. Kuid sõjaväelisel deliktil on siiski palju erinevusi võrreldes ülddeliktiga.

§ 3. Alistuskorra rikkeid.

Et sõjaväe karistuse päämisi ülesandeid on distsipliini kaitse, seepärast evivad alistuskorra rikked olulise ning tähtsa osa sõjaväe kriminaalseaduses. Kehtiv sõjaväe kriminaalseadus käsitabki neid süütegusid eriosa esimeses peatükis.⁹ Siia on koondatud süüteod, mis käsitavad sõnakuulmatust, kus alluv ei täida ülema käske, käsklusi ning korraldusi, mis osutuvad sõjaväe distsipliini rikkumiseks.

8. Vt. Schmidt, op. cit. lk.2

9. SKrS § 73-94

a. Subjekt.

Nagu ülal mainitud, loendab seadus otse need isikud, kes saavad esineda süüteosubjektidena. Eelkõige kuuluvad siia sõjaväelased, kes teenivad kas maa-, mere- või lennuväes, ~~või~~ sõjaväeasutistes, reservväelased ja tööteenistuskohuslased,¹⁰ kusjuures sõjaväelaste all mõeldakse ohvitseri, sõjaväeametnikke, allohvitseri ja sõdureid (SKrS § 5). ^{Ühtlasi kuuluvad sinna} ~~Ka~~ need sõjaväelased, kes ei teeni otse sõjaväes, ^{vaid} riigi- ja omahaldusasutistes sõjaväelastena. Reservlased aga alluvad sõjaväe kriminaalseadusele mitte ~~alati~~, vaid üksnes teatud juhtudel. Reserv-ohvitserid ja sõjaväeametnikud alluvad sõjaväe Kriminaalseadusele ainult alistus- ja heakorra rikkumise puhul, kui need on sooritatud vormirõivast kandes.¹² Ka nendel puhkudel, kui nad vii-

10. SKrS § 5

11. SKrS § 6, 7, 8

12. SKrS § 9

bivad raviautistes, alluvad ^{nad} üldisele korrale ning võivad seega olla süüteo subjektideks.

Eruohvitserid, sõjaväeametnikud ja tööteenistused võivad osutada ka süüteosubjektideks isegi nendel juhtudel, kui nende teenistus on sõjaväes lõppenud. Sellisel juhul aga peab delikt olema korda saadetud sõjaväes oleku ajal.¹³

Üldiselt alluvad sõjaväe kriminaalseadusele isikud, kes on teenistuslikus suhtes sõjaväega. Suhe tekitab aga isiku vastuvõtmise sõjaväkke. Kuid mõnel juhul alluvad sõjaväe kriminaalseadusele ka need isikud, kes pole õigeaegselt tegi-likku teenistusse astumiseks ilmunud vastuvõtu kohtadesse.¹⁴

Alistuskorra deliktide juures säärane olund mõeldav pole. Need deliktid tekivad ülemuse ja alluva suhetest. Ülemuslik ning alluvuslik suhe saab tekkida

13. SKrS § 10

14. SKrS § 12

ikka vaid vastuvõtmisega sõjaväkke ning teatud kohale määramisega. Eriti oluline on isiku määramine teatud kohale või teatud ülesande usaldamine.

Süüsubjektideks saavad siingi olla vastutusvõimsad isikud.¹⁵ Isikud alla 14.a. vanad¹⁶, hullumeelised, nõdramõistuslikud jne., kes pole suutelised saada aru oma käitumisest ega juhtima oma tahet ning tegevust, ei kuulu siingi karistamisele. Allealised 14.a. kuni 16. eluaastani kuuluvad karistamisele kergemal määral.¹⁷ Kuueteistkümnest eluaastast alates tuleb karistust määrata vastavalt isiku arenemisvõimele.

b. Objekt.

Sõjaväelised süüteod on enamalt jaolt suunatud sõjaväedistsipliini ründele. Eriti aga on seda alis-

15. SKrS § 1, § 39-48

16. Ida maaala Riigikomissariaadis maaomase kriminaalõiguse eeskirjade Saksa Kriminaalõigusega kohandamise esimene määrus (Kr.õ m.) Amts Blatt nr.51-1942, § 4

17. Kr. õ m. § 4.

tuskorradeliktid. Nende deliktide kaudu rikutakse sõjaväedistsipliini. Eelkõige see ilmneb ülemuse käsu mittetäitmisel.¹⁸ Ka käsu lohakas täitmine kuulub siia. Edasi hõlmab alistuskorra delikt vastuhakkamisi ülemustele,¹⁹ nurisemisi ülema korralduste vastu,²⁰ lugupidamatust nii ülema kui ka vanema sõjaväelase suhtes. Ülema solvamised, löömised, kehavigastused kui ka tapmised kuuluvad alluvuskorra rikete deliktide sarja. Kuigi solvamisega, keha vigastamisega või tapmisega rikutakse ka isikulisi õigusvarasid, riiavad need süüteoed ka sõjaväedistsipliini. Viimast on peetud tähtsamaks, mispärast ka süütegusid kvalifitseeritakse kui alluvuskorra delikte, mis kõigutab sõjaväedistsipliini. Nii võiks öelda, et alluvuskorra rikkumissüütegudes on objektiks ehk õigushuviks sõjaväe distsipliin. Kui isiku käitumine oli selle-

18. SKrS § 73-76

19. SKrS § 76

20. SKrS § 77

laadne, et see ei riivanud ega saanudki riivata sõjaväe distsipliini, siis muidugi see ei mahu alluvuskorra delikti mõistesse. Alluvuskorra delikti juures on vajalik, et kannatanu esineks ülemusena või vanemana, süüteoautoritaja aga alluvana või nooremamana.

Edasi peab vastuhakkamine või mõni muu käitumine olema suunatud ikka ülemuse vastu. Säärased juhud ja olukorrad, kus süüteoosalised ei esinenud ei ülemuse ega alluvana ega saanudki sellena esineda, ei mahu alluvuskorra delikti mõistesse. Sedaliiki süütegusid tuleb lahendada väljaspool sõjaväe kriminaalseadust.

Säärastel puhkudel pole puudutatud ju distsipliin, vaid isiku isiklised õigusvarad. Millised ülemuse ja alluvavahelised käitumised siia kuuluvad, pole võimalik üldiselt ära määrata. See küsimus tuleb lahendada ad hoc juhtudel eraldi. Alati tuleb hinnata küsimust sellest vaatekohast, kas tegemist oli ülemusliku vahekorraga ning kas käitumine kõigutas või sai kõigutada sõjaväedistsipliini.

c. Tegu ja süü.

Käitumised, millega alluvuskorradelikte sooritatakse, võivad olla väga mitmesugused. Üldiselt aga peab käitumine vastama samadele nõuetele nagu iga süüteogi puhul. Ettevalmistust, katset, tegu, tagajärge jne. tuleb hinnata üldalustel vastavalt kriminaalseaduse üldosale.²¹ Alluvuskorra deliktides tuntakse nii tahtlikku kui ka ettevaatamatut süütegu. Tahtluse juures võib esineda nii otsene kui ka kaudne tahtlus. Ka ettevaatamatus saab esineda nii luxuriāna kui ka negligentiāna.

Nagu äsja mainitud, võib käitumine olla väga mitmesugune. Ta võib seisneda ülemuse korralduse tahtlikus täitmatajätmises.²² Raskema süüteona normib seadus ülemuse käsu tahtlikku täitmatajätmist.²³ Kuigi

21. SKrS § 1

22. SKrS § 73

23. SKrS § 74

seadus räägib üldkorraldustest ja käsust, tuleb üldkorralduste all mõelda üldjuhiseid, mitte aga korraldusi juriidilises mõttes. Korraldis on ikka üksikakt, mis normib suhteid konkreetselt mainitud isikute vahel ning konkreetselt mainitud käitumise suhtes. Kui ülema õigusakt ei sisalda neid tunnuseid, ei tule sellist akti pidada ka korraldiseks. Korraldist sõjaväes nimetataksegi käsuks. Seepärast võib tekkida küsimus, milline akt on üldkorraldis ja milline käsk. Ka käsk saab olla üldine. Nii võib tekkida arusaamatusi § 73 ja 74 rakendamisel, kuna süüteod on üksteisest karistuse poolest erinevad. Kuna üldise käsu ja üldise korralduse vahel pole vahet, siis võib tekkida raskusi mainitud sätete rakendamisega. Üldist käsku tuleks viia § 74 alla, üldist korraldist aga § 73 alla. Siin tekivad ilmsed vastuolud.

Üldise korralduse all tuleks mõelda otseseid juhiseid ja määrusi, kuna käskude all tuleb mõelda korral-

disi ehk käske. Esimesed on üldaktid, viimased aga uksikaktid. Kasud on suunatud kindlale isikule või isikute grupile konkreetselt mainitud ülesande sooritamiseks. Selle täitmatajätmine on muidugi suurem süütegu, kui üldise juhise mittetäitmine.

Ettevaatamatuse puhul on nii üldiste juhiste kui ka käskude täitmine karistatavad võrdsest.²⁴

Asjakasitatud juhiste ja käskude moistesesse mahuvad üksnes vaid need käsud ja üldised juhised, mis antud ülemuse poolt teenistuse alal. Teenistusalaaliste käskude ja juhiste all tuleb mõelda selliseid õigusakte, mis antud amet ülesande täitmiseks. Väljaspool amet ülesannet antud käsk siia enam ei mahu.²⁵

Edasi võib alistuskorra delikte sooritada ka vastuhakkamisega. Käskude ja juhiste mittetäitmine sooritatakse tegevusetusega, vastuhakkamine aga tege-

24. SKrS § 75

25. Näiteks kaseb ohvitser sõduril endale midagi poest tuua. Saarane käsk pole ametalaalne. Mõnikord osutub raskeks vahetegemine selle vahel, kas käsk on antud ametalaal või väljaspool seda. Kahtluse korral tuleb käsklust pidada mitteametalaliseks.

vusega. Siinjuures aga ei tule mõelda, et vastuhakkamine peaks sooritatama teoga. Ka sõnadega vastuhakkamine mahub siia. On oluline, et alluv, kellele käsklus anti, hakkas vastu mingisuguse käitumisega. Käitumise sihiks peab olema see, et käsk jääks täitmata. Süütegu on korra saadetud sellest momendist alates, kui vastuhakkav käitumine on toimunud. Oluline pole sugugi, et käsk ise jääks selle tagajärjel täitmata.

Vastuhakkamine võib olla suunatud nii ülema vastu, kes on käsu autoriks, samuti ka isiku vastu, kes oli käsutatud käsku täide viima.²⁶

Alistuskorradelike võidakse sooritada väga mitmel viisil. Siia mahuvad peale ülalkäsitatud juhtude nuri-semised ülemuse korralduste vastu,²⁷ ülema teotamised,²⁸ ülema löömised, kehavigastuste tekitamised üle-

26. SKrS § 76

27. SKrS § 77

28. SKrS § 82-87

ma tapmised jne. Kõiki käitumisi tuleb lahendada vastavalt kriminaalseaduse üldosale ning üldteoreetilistele printsiipidele.

II o s a.

§ 4. Üksikuid alistuskorradelikte.

a. Käskluste ja juhiste mittetäitmine.

Kuulekus on sõjaväedistsipliini aluseid. Seepärast on vajalik, et ülemuse käsklusi ja juhiseid täidetakse korralikult ning täpselt. Vähimgi käsu täitmatajätmine võib põhjustada raskeid järelmeid. Kõige selletõttu karistabki seadus käsu mittetäitmist võrdlemisi raskelt.

SKrS § 73 järgi on karistatav ülemuse teenistusala-
lise üldise juhise tähtlik täitmatajätmine rahuajal
vangistusega mitte üle aasta ja sõja ajal mitte üle
kuue aasta. Kuna sõja ajal võib käsu mittetäitmisel

olla raskemad järeloomid kui rahu ajal, seetõttu on siin karistus ka mitmevõrra suurem.

Juhis peab olema saabunud ülemalt, mitte aga vanemalt sõjaväelaselt. Vanema juhise täitmatajätmine ei mahu käesoleva delikti mõistesse. Oluline aga pole see, et juhise oleks saabunud otseselt ülemalt. On oluline, et juhise andja ja selle täitja vahel eksisteeriks ülemuslik vahekord.

Raskemini kui juhise täitmatajätmist karistab seadus tahtliku ülema käsu mittetäitmist. Karistusena on ette nähtud rahuajal vangistus kuni kaks aastat ja sõjaaajal kuni kümme aastat. Käsk peab olema teenistus-alaline ning saabunud ülemalt.

Käsu juures võib tekkida küsimus, milline peab käsk olema, et seda täita. Mitte igasugust käsklust pole kohustatud alluv täitma. Isegi enam. Kui käsklus on ilmselt seadusvastane või kuritegelik, ei tohi sellist käsku alluv üldse täita.

Et evida kohuslikku jõudu, peab käsk olema saabu-

nud eelkõige pädevalt ülemalt. Ülema pädevusse peab kuuluma vastava käsu andmine. On ülem andnud mitte-pädeva käsu, pole alluv kohustatud säärast käsku täitma. Kuid, kui käsk pole kuritahtlik, võib alluv selle siiski täita. Pädevuse ületamise eest vastutab käsuandja ise. Lausa kuritegeliku käsu täitmisega aga kaasneb käsutäitjale endale ka kriminaalvastutus.

Kui käsu andmiseks on ette nähtud kindel vorm, siis peab antama käsk ka vastavalt vorminõuetele. Käsku, mis pole antud sätitud nõuete kohaselt, pole alluv kohustatud täitma. Nii peab kohuslik käsk olema saabunud pädevalt isikult, vastavas vormis ning ei tohi sisaldada kuritegelikkust. Ainult sääraste käskude mittetäitmine on karistatav.

Käsku on võimalik anda nii vahetult kui ka vahendlikult. On oluline, et ta saabuks ülemalt ning oleks teenistusosalaline nagu eelpool käsitatud.

Ka ettevaatamatu juhise ja käsu täitmatajätmine on karistatav.²⁹ Siin ei tehta vahet rahu- ja sõja-

aja vahel. Kui aga ettevaatamatult jäeti täitmata tähtis teenistuslik juhise või käsk, millest järgnes kahju teenistushuvidele, siis karistatakse süüalust rahuajal garnisoniarestiga, sõjaajal aga vangistusega. Võrdselt kahjuga on karistatav ka kahju saabumise võimalus ehk oht (§ 75 lg II)

Raskeima juhuna normib seadus ettevaatamatut käsu mittetäitmist lahingu tegevussektoris, kui käsu täitmatajätmine tähtsa kahju või kahjuohu sõjaväe julgeolekule, lahingülesannete sooritamisele või väeosa varustamisele munitsiooni või sidevahenditega. Karistusena on nähtud ette sundtöö kuni kümme aastat.³⁰

Viimatimainitud süütegu hõlmab vaid käsu mittetäitmist. Üldise korralduse või juhise mittetäitmine siia ei mahu.

b. Vastuhakkamine.

Ülemale vastuhakkamine on sõjaväeorganisatsiooni seisukohalt suur delikt. See võib põhistada sõjaväes 30. SKrS § 75 III lg

väga suurt korratusi. Seetõttu sisaldab pea iga riigi seadusandlus rangeid norme vastuhakkamise tõrjumiseks. Ka kehtivas sõjaväe kriminaalseaduses on normimist leidnud vastuhakkamine. SKrS § 76 järgi on karistatav vastuhakkamine ülemale, kui see on sooritatud sihiga jätta täitmata ülema teenistusalaline käsk või korraldis. Võrdne eelmisega on juhus, kui vastuhakkamine on sooritatud selle isiku vastu, kes oli kohustatud käsku või korraldust rakendama.³¹

Käesolev säte ei normi mitte igasugust vastuhakkamist ülemale või käsutäitjale, vaid üksnes selliseid vastuhakkamisi, mis on suunatud käskluse või korraldise täitmatajätmisele. Nõuetav pole siinjuures see, et käsk või korraldis jääks tõepoolest täitmata. On oluline et oli siht, tahe käsu või korraldise mitetäitmiseks. Tegemist loetakse sooritatuks kui toimus

31. SKrS § 76

vastuhakkamisakt. Vastuhakkamine ise saab toimuda väga mitmel viisil. Igal juhul see peab avalduma mingisuguses aktiivses tegevuses ülema või käsuandja vastu. Ta ei pea sugugi seisnema käsitsi kallalekipumises.

Kvalifitseeritud juhuna esineb vastuhakkamine nendel puhkudel, kui vastuhakkamisel kasutatakse relva või mõnda muud abinõu. Karistuseks on säärasel juhul: rahua ajal sundtöö mitte üle kuue aasta, sõjaajal surmanuhtlus või sundtöö, lahingtegevuse piirkonnas aga surmanuhtlus. Edasi kvalifitseeritakse vastuhakkamist, kui vastuhakkavaid oli kaks või enam.³² Seadus ei nõua, et tegemist peaks olema salga või komplotiga. On vajalik, et kaks või enam isikut hakkasid vastu sihiga tõkestada käsu või korraldise täitmist. Relva kasutamine siin vajalik pole.

Vastuhakkamisel ei nõua seadus, et peaks eelnema

32. SKrS § 76 III lõige

mingi kokkuleppe isikute vahel vastuhakkamiseks. See võib toimuda ilma igasuguse kokkuleppeta. On küllalt, kui vastuhakkajad teo sooritamisel on teadlikud, et vastuhakkajaid on kaks või enam. Muidugi ei mahu siia säärane juhtum, kus vastuhakkamine toimub mitme isiku poolt iseaegadel ning vastava leppe puududes omavahel. Sarnasel juhul vastutab iga vastuhakkaja eraldi oma teo eest.

Isepärase vastuhakkamisdeliktilina sätib seadus nurisemist ülemuse korralduste või sõjaväe teenistuskorra vastu, mida karistatakse kas distsiplinaarkaristusega või garnisoniarestiga mitte üle kolme kuu.³³ See süütegu on võrdlemisi lai. Ta hõlmab igasugust nurisemist ülemuse korralduste kui ka teenistuskorra vastu. Teenistuskorra mõiste aga on väga lai. Käsk, mis kohustab sõjaväelasi või korraldab nende elu ning suhtlemisi, on teenistuskord, mille vastu ei saa olla nurisemist.

33. SKrS § 77

Nurina all mõeldakse rahulolematuse avaldamist. Seda aga ei tohi sarnastada kriitika mõistega, kuigi nad mõnikord võivad osutada üpris sarnasteks. Nurisemine on oma veende avaldamine ilma, et seda kuidagi põhistatakse. Kriitika aga sellevastu on järelduste tegemine teatud faktidest ja asioludest. Kuna on tegemist kriitikaga ning kunas nurisemisega, see küsimus tuleb lahendada ad hoc juhtudel eraldi.

Kvaliitseeritud nurin esineb sel puhul, kui nurinaga kaasnes korratusi.³⁴

Leppelist vastuhakkamist normib seadus erisüüteona. Kui kaheksa või enam isikut ühiselt ülemusele vastu hakkasid või talle kallale tungisid sihiga jätta täitmata ülema teenistusalaaline käsk või juhised või sundida loobuma ülemat antud käsust või juhised karistatakse vastuhakkajaid rahuajal sundtööga mitte üle viieteistkümne aasta, sõjaajal aga surmanuhtlusega.³⁵

34. SKrS § 77 II lõige

35. SKrS § 78

Leppelist vastuhakkamist kaheksa või enama isiku poolt kohtleb seadus mässuna. Mässu sooritamine aga eeldab leppe olelut. Seepärast, kui kaheksa või enam isikut hakkavad vastu ülemale korraga, kuid juhusliselt ilma et nende vahel eksisteeriks mingisugust leppelist akti, ei tule seda kohelda mässuna ehk leppelise vastuhakkamisena, vaid vastuhakkamisena mitme isiku poolt, mida normib § 76 III lõige.

Nagu varem käsitatud vastuhakkamisjuhtude juures nii peab siingi olema sihiks see, et ülemuse käsklus või juhis jääks rakendamata. Kas see aga tegelikult jääb rakendamata, pole sugugi oluline. On nõuetav vaid, et isikutel oli selline tahe ning et vastuhakkamine toimus just selle pärast.

Ka kokkuleppimine vastuhakkamiseks on karistatav, kuigi vastuhakkamist ei järgne. Kui kaks või enam isikut lepivad kokku selleks, et hakata vastu ülemale, takistada ülemust teenistusalalisi korraldusi täitmast või sel-

leks, et rikkuda mõnda teenistuskohustust, karistatakse sõjaväelise vangistusega kuni ühe aastani. 36

Kvalifitseeritud juhuna esineb kokkuleppe vastuhakkamiseks sel puhul, kui kokkuleppe toimele tekkis kahju teenistuse huvidele, samuti ka siis, kui tekkis säärase kahju oht.³⁷ Oht muidugi peab olema tõenäoline. Arvatav oht, mille saabumises ei saa olla kindel, ei evi mingisugust tähtsust.

c. Lugupidamatuse avaldamine ja teotamine.

Juba üldine viisakus nõuab, et tuleb lugupidavalt suhtuda nii ülemuse kui ka vanemasse. Eriti aga on see nõue kehtiv sõjaväes. Sõjaväedistsipliin eeldab kuulekust ning täpset käsutäitmist. Et seda tagada, selleks peab ülemus evima vajalikku autoriteeti. Lugupidamatuse

36. SKrS § 79

37. SKrS § 79 II lõige

avaldamisega kõigutatakse just ülema autoriteeti alluvate silmis. Seepärast ei võigi seda kunagi lubada.

SKrS sisaldab hulk norme, mis sätivad delikte, millega avaldatakse lugupidamatust oma ülema või vanema vastu.

Süüdlaseks loeb seadus seda, kes oma ülemale või vanemale teadlikult ei avalda lugupidamist, mis talt nõuavad teenistuslikud eeskirjad, või kohtleb teadlikult viisakuseta oma ülemat või vanemat.³⁸ Kvalifitseeritud on juht, kui ülem või vanem on oma teenistuskohustuste täitmisel.³⁹

Seaduse sisu järgi saab lugupidamatus osutada karistatavaks vaid siis, kui see on tahtlik. Ettevaatamatus pole karistatav. Tegu saadakse sooritada nii omissiiv - kui ka komissiidelikti kaudu. Tegevusetust eeldab just süütegu, kus isik jätab omistamata lugupidamise, mida ta on kohustatud tegema teenistuskohustuste

38. SKrS § 81

39. SKrS § 81 II lõige

alusel. Tegevusega delikti sooritamine toimub siis, kui isik kohtleb viisakuseta oma ülemat või vanemat. Siinjuures aga pole vajalik, et teenistuseeskirjad näeksid ette kohtlemisviisi. Kui alluva või noorema käitumine on vastuolus üldiste viisakusnormidega ning kui see toimub tahtlikult, esineb delikt. Mil viisil avaldub lugupidamatus, tuleb hinnata igal konkreetjuhul eraldi.

Ülema au riivamisega kõigutatakse ka ta autori- teeti alluvate suhtes. Seepärast ei saa seda kunagi lubada. Sõjaväe karistusseaduses esineb hulk sätteid ülema au kaitseks.

Ülema isikliku solvamise või ähvardamise pärast karistatakse sõjaväevangistusega kuni kuus kuud.⁴⁰ Kvalifitseeritud süüteoga on tegemist siis, kui solvamine või ähvardamine on toimunud ajal, mil ülem oli teenistuskohuste täitmisel.

40. SKrS § 82

Seadus karistab vaid ülema, mitte aga vanema solvamist. Nii solva kui ka ähvarduse mõiste tuleb lahendada üldalustel.⁴¹ Ähvardus peab olema seadusvastane, tõeline ning ohtlik.

Erinevalt kriminaalseaduses esinevast isikliku solvamise mõistest, tunneb SKrS ka tagaseljasolvamist, kuigi mitte igal juhul.⁴² Kui alluv solvab oma ülemat tagaselja, on see karistatav. See aga pole igakord nii. Nimelt on tagaselja ülema solvamine delikt vaid siis, kui see toimub ülema käsualuste juuresolekul. Nimelt peavad juuresolejad osutama ülema käsualusteks, s.o. otseallujateks, kellele ülem saab käsklusi anda.

Nagu ülema isiklik solvamine ja ähvardamine, nii moodustab delikti ka ta laimamine. Laimudelikt peab

41. Teatavasti auhaavamine ehk isiklik solvamine on oma subjektiivsete hinnete avaldamine teise kohta. Laim aga sellevastu on konkreetsete asiolude kirjeldamine, mis osutuvad valeks ning on kompromiiteerivad. Vt ka Eduard Kohlrausch, Strafrechtsgesetzbuch mit Nebengesetzen und Erläuterungen, Berlin, 1938, lk.345 jj., Strafrechtsgesetzbuch § 185, 186

42. SKrS § 83

vastama nõuete poolest samadele tingimustele nagu üldinegi laim.⁴³ Ta võib olla avaldatud nii otse näkku samasuguse eduga ka tagaselja, võib olla avaldatud nii teiste juuresolekul kui ka juuresolekuta. Karistusena on nähtud ette vangimaja mitte üle ühe aasta.

Kvalifitseeritud ülema laim esineb siis, kui ülem on teenistuskohuste täitmisel laimamise ajal. Siin aga nõuab lisaks teenistuskohuste täitmisele veel ülema enda juuresolekut.⁴⁴ Kui laim sooritatakse küll ülema olles ametkohuste täitmisel, kuid ülema juuresolekuta, on tegemist mitte kvalifitseeritud, vaid tavalise laimuga.

Erisüüteona käsitatakse nii laimu kui ka auhaavamist, mis sooritatud levitatud või avalikult väljapandud või sõjaväelaste hulgas levitatud trükendis, kirjas või

43. Laim on konkreetsete asiolude avaldamine teise suhtes, mis võivad madaldada laimatu au kaaskodanike silmis. Vrd. ka N.Pagantsev, Ugolovnoe uloženie, Riga, 1922, lk.1091, Kr.Sd § 498

44. SKrS § 84 II lõige

kujutises.⁴⁵

Sõjaväe kriminaalseadus ei sisalda sätet exceptio veritatis kohta nagu see esineb kriminaalseaduses.⁴⁶ Seepärast võib tekkida küsimus, kas süüalune saabki siin end kaitseda selle väitega. Sõjaväe kriminaalseaduses on küll maksev kriminaalseaduse üldosa, mitte aga eriosa. Üldosa ei säti exceptio veritatis, vaid seda teeb eriosa. Kuna eriosa sätted pole kohaldatavad sõjaväe kriminaalseaduses, siis muidugi neid norme kasutada ei saa. Et aga SKrS ka endas puudub vastav säte, siis ei saa siit teha ühtegi teist järeldust kui vaid seda, et exceptio veritatis võimalus^{siiski} esineb sv.kriminaalseaduses. Nii võib tekkida olukord, kus alluv, kes avaldab tõsiasju ülema kohta, mis kompromiteerivad viimast, langeb karistuse alla. Sellist seisundit aga ei saa kunagi pooldada. Tõsiasjade avaldamist ei võiks siiski pidada süüteoks. See oleks alluva sundimine tõsiolude varjamisele, mis pole kunagi

45. SKrS § 85

46. Kr.S. § 503

autoriteeti rajav, vaid just seda lõhkuv. Näib, et mainitud säte pole välja jäetud sihilikult, vaid eksituse tõttu. Muidu oleks pidanud leiduma seadustikus vähemalt sääranegi säte, millejärgi tõsiolude avaldamine oleks kergemini karistatav kui vale olmastiku avaldamine.

Õigem oleks vastavalt doktriinis kehtivale põhimõttele tunnustada siingi exceptio veritatis esitamise võimalust. Seadus seda ei keela ka. Üldiselt aga on see instituuat laimu puhul rakendatav.

Vanema solvamine kui ka laimamine on sättimist leidnud samadel alustel nagu ülemagi juures.⁴⁷ Kuna vanema solvamisel kui ka laimamine ei saa nii kahjustavalt mõjustada distsipliini kui ülema teotamine, seepärast esinevad siin ka väiksemad karistused. Teotamisdeliktide sisu kui ka kvalifitseeritud juhud on samasugused nagu ülemusegi teotamisel. Seepärast seda eraldi ei vaatle.

47. SKrS § 86

d. Isikuvastane vägivald ülema ja vanema kallal.

Igasugune vägivalladelikt ülema suhtes on ohtlik distsipliinile. Seepärast tuleb selliseid käitumisi ka tõrjata. Karistava deliktina on normimist leidnud ülema löömine või mõni muu vägivallategu, mis rikkus ülema kehapuutumatus, samuti ka isikuvabaduse võtmine.⁴⁸

Kvalifitseeritud juhud esinevad siin, kui ülem oli ametkohuste täitmisel, mille katse on ka karistatav.

Löömine ei tohi olla säärane, et see rikkus ülema tervist. Niipea, kui esineb tervisriike, on tegemist kehavigastusdeliktiga.⁴⁹

Asjainitud normile tuleb sisu demarkeerida vastavalt Kr.S. § 438 süüteole. Käitumine, mida peetakse süüteoks peab olema säärane, et see tekitab kannatanule valu või vähemalt füüsilise ebamugavustunde. Kuid

48. SKrS § 87

49. SKrS § 89

ta ei tohi kunagi põhistada ei ajutist ega alalist ter-
visriket. Muidu muutub ta kehavigastuseks.

Isikuvastast vägivalda vanema suhtes sätib seadus
samadel alustel nagu ülemagi juures.⁵⁰ Ainult karis-
tusmäärad on väiksemad.

Sarnaselt isikuvastase vägivallaga karistatakse
ka isikuvabaduse võtmist nii ülemalt kui ka vanemalt.
Isikuvabadust riivavate deliktide all tuleb mõista nii
kinnihoidmist kui ka kinnipidamist. Nendegi deliktide
sisu tuleb demarkeerida vastavalt kinnihoidmise- ja
kinnipidamisdeliktidele nagu see esineb kriminaalsea-
duseski.

e. Kehavigastuste tekitamine.

Kehavigastusdeliktid on sättimist leidnud vaid üle-
ma suhtes. Vanemale sõjaväelasele kehavigastus siia ei
kuulu. See on kõigiti ka loogiline. On ju tegemist kä-

50. SKrS § 88

sitatavas peatükis alistikorra deliktidega. Ülemale kehavigastuste tekitamine on ühelt poolt küll ülema isikliste õigusvarade rikkumine, kuid teiselt poolt on see sõjaväedistsipliini otsene rünne, mis ohustab sõjaväelist korda. Seepärast kohtlebki seadus ülemale kehavigastuste tekitamist kui alistikorradelikti.

Kehavigastustest tuntakse üliasket, rasket ja kerget.⁵¹ Millist kehavigastust pidada kergeks, millist raskeks või üliraskeks, selle kohta seadus täpseid sätteid ei sisalda. Need tulevad lahendada vastavalt kriminaalseaduse sisule, kuigi selline viide puudub.⁵² Üli-
raskeks tuleb lugeda KrS § 431 loendatud organite rikkeid, raskeks kõiki sääraseid tervisrikkeid, mis on kas jäädav
vad või küll ajutised, kuid katkestas organismi tegevust.⁵³ Kõik ülejäänud mahuvad kergete kehavigastuste

51. SKrS § 89

52. Kr. S. § 431-433

53. Kr. S. § 432

alla. Kriminaalseadus sisaldab veel rea kehavigastus delikte, mis karistatavad erinevalt, nagu: kehavigastus provokatsiooni tõttu, ärritatud meeleolus olles jne. Sedaliki sätteid aga puuduvad sv. kriminaalseaduses. Seepärast võib tekkida küsimus, kas saab, näiteks, alluvat karistada kergemalt, kui ülemus ise kutsus välja kehavigastusdelikti, kui süüteo sooritaja oli ärritatud meeleolus jne. Näib, et nendega arvestamine pole kohuslik, sest selleks pole ühteginormatiivset alust, mis kohustaks kohut sellega arvestama.

Kehavigastus, mis sooritati ülema vastu, on karistatav: üliraske-sundtööga mitte üle kümne aasta, raske - mitte üle kuue aasta ja kerge kehavigastus vangimajaga mitte üle kolme aasta.⁵⁴ Kvalifitseeritud juhtudel sätib seadus kehavigastust ülema suhtes, kui see toimub ajal, mil ülem oli ametkohuste täitmisel. Edasi kvalifitseeritakse kehavigastusi tagajärje järgi. Nimelt, kui kehavi-

54. SKrS § 89

gastuse tagajärjeks oli ülema surm, näeb seadus karistusena ette tähtajata sunnitöö.⁵⁵ Siinjuures pole sugugi vajalik, et surm oleks järgnenud kas raskest või üliraskest kehavigastusest. Kui surm tekkis ka kergest kehavigastusest, on võrdne teiste juhtudega.

Muidugi tuleb teha vahet nende juhtude vahel, kus surm tekkis otse kehavigastuse toimel ning muudel asioludel. Näiteks tekitatakse ülemale kehavigastus, mille toimel jääb viimane lamama. Lamamise toimel võib temast sõita üle auto, mis põhjustab surma, samuti võib surm tekkida külmetuse, verest tühjaksjooksmise ning muudegi asiolude toimel. Siinkohal aga ei saa öelda, et surm tekkis kehavigastuse tõttu, kuigi see näib nii olevat. Kehavigastuse tõttu jäi küll isik lamama, mis kaasutas surma. Kui aga lamamajäämine poleks toimunud, poleks ka surma järgnenud. Seega ei saa öelda, et surma oleks põhistanud otseselt kehavigastusdelikt. Nii

55. SKrS § 89 III lõige

tuleb kasutatavasse delikti paigutada ainuüksi need kehavigastused, mis otseselt põhistasid kannatanu surma. Kaudne mõju arvesse tulla ei saa.

Eriti raskesti on karistatav kehavigastuse tekitamine ülemale sõja ajal. Karistusena on siin nähtud ette surmanuhtlus või tähtajata sundtöö.⁵⁶

Kehavigastusdelikti katse on karistatav üldalustel. Katse mõiste ja sisu tuleb demarkeerida vastavalt kriminaalseaduse üldosale.

Kui kehavigastus ülema suhtes sooritati hädakaitseks, pole see karistatav. Küll aga karistab seadus kehavigastuste tekitamist hädakaitsepiiride ületamisel.⁵⁷ Karistuseks sellistel puhkudel on ette nähtud sõjaväeline vanglakaristus mitte üle ühe aasta. Kui aga alluv hädakaitsepiiride ületamisel sooritas ülema tahtliku löömise, isikuvastase vägivalla või võttis ülemalt vabaduse, siis karistatakse süüalust garnisoniarestiga mitte üle kuue

56. SKrS § 89 III lõige

57. SKrS § 92

kuu. Kui aga hädakaitse piiride ületamisel sooritati ülema suhtes mõni muu süütegu alistuskorra rikkumisega, siis karistatakse distsiplinaarkorras. Muidugi tuleb see sätte rakendamisele ainult nendel juhtudel, kui isiku käitumine riivas alistuskorda. Ei sisalda käitumine alistuskorra rikkeid, siis pole see üldsegi karistatav. Milline käitumine rikkus alistuskorda, see küsimus tuleb lahendada ad hoc juhtudel eraldi vastavalt olustikule.

f. Ülema tapmine.

Üliraske süüteona normib seadus ülema tapmist, mis on karistatav surmanuhtlusega.⁵⁸ Seadus ei tee vahet tapmise vahel ei ärritatud olekus ega ka provokatsiooni juhtudel. Seetõttu võidakse karistada võrdselt nii kavatsatud tapmist kui ka tapmist, mis toimus ärritatud olekus või provokatsiooni toimetel. Sellist olundit aga ei saa õigeks pidada. Kaheldamatult on isiku süüdlus väiksem, kui tapmine toimub ülema provokatsiooni tõttu, samuti ka ärrit-

58. SKrS § 90

tatud olekus olles. Karistuse määramisel võib ju kohus seda arvesse võtta, aga pole sugugi kohustatud tegema. Siin ei saa rakendada ka kriminaalseaduse põhimõtteid, sest sv. kriminaalseaduses saab rakendada küll Kriminaalseaduse üldosa, mitte aga eriosa. Provokatsioon kui ka ärritatud olek on kriminaalseaduses normitud aga eriosas. Seetõttu ei saa see osutada ka kohustuslikuks.

Kui tapmine sooritati hädakaitseks, pole see karistatav. Ainult sel puhul, kui tapmine on toimunud hädakaitsepiiride ületamisel, esineb karistus.⁵⁹

Erinevalt kriminaalseadusele ei luba sv.kriminaalseadus hädakaitse piire ületada ka sel juhul, kui ülema kallaletung oli suunatud kas alluva elu või sugulise puhtuse vastu. Inimlikust seisukohast väljudes on sellist põhimõtet raske tunnustada.

Tapmise juures ei tee seadus vahet, kas tapmine on sooritatud üksi või leppel teistega, samuti ka, kudas või kuskohas on tapmine toimunud. Isegi piinamist

59. SKrS § 91

tapmisel pole arvesse võetud. Seadus annab küll kohtule võimaluse karistada süüalust surmanuhtlusega. Seega võib kohus karistuse määramisel piinamisega arvestada. Kuid samasuguse mõõdupuuga võib ta hinnata ka tapmist, kus ei esine piinamist. Kuna sõjaväe kriminaalseadus on karistusõigusse kuuluv normistik, siis tuleks siingi arvestada üldiste kriminaalõiguse põhimõtetega.

g. Kahevõitlus.

Kahevõitlus on kehtivas õiguskorras üldiselt keelatud. See põhimõte on leidnud rakendamist ka sv.kriminaalseadustikus. Viimase järgi on karistatav tegu, kui alluv kutsus kahevõitlusele oma ülema teenistuskohuste täitmise pärast. Oluline siinjuures on just see, et väljakutse kahevõitluseks peab olema esitatud teenistuskohuste täitmise pärast. Kui kutse on antud nii, et see pole seondatud teenistuskohustega, siis muidugi käesolev säte kohaldamisele ei tule. Sarnane delikt ei riiva alistuskorda ning seega ei ohusta distsipliini.

Süütegu on toimunud siis, kui väljakutse on ülemale

esitatud. Pole nõuetav, et kahevõitlus peaks järgnema.

Samuti nagu alluvat kahevõitluskutse esitamise, samuti karistatakse ka ülemat, kes sellise väljakutse vastu võttis.⁶⁰ Siingi pole oluline, kas kahevõitlus toimus või ei. Kahevõitluse pidamine ise ei moodusta käesoleva süüteo sisu.

Kahevõitlusi on mitut liiki. Seadus keelab väljakutse esitamise igasuguseks kahevõitluseks, samuti ka väljakutse vastuvõtmist. Nii kutse esitamine kui ka vastuvõtmine peavad olema teadlikud ning seondatud tahtega kahevõitlust sooritada.

60. SKrS § 93.